

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ
НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955
ДЕКАБРЬ
7
СРЕДА
№ 242 (3436)
Өртөз 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Н. А. Булганина, Н. С. Хрущевка алдар болдурган жетинин (2 арым).
Н. Лосан. — Профсоюз оргнациялык отчет-сонгуудалыг хуралы (3 арым).
Австрия-биле күртө көрсөнгө каттык киргенден дугайында документи-лерни калгалаары-биле СССР-ниң Чазанга Югославияны Федеративтик Улус республикасынын дузаап бергени (3 арым).

3. Сагаачи. — Иштиктиканы болтам оргнациялык ажыды күштедирер (3 арым).
Ф. Кузьмин. — Эрте-атенин пропаганданы калбартыр (3—4 арымнар).
ДОСААФ-тын Кызыл хоорай конференциялы (4 арым).
Атомик энергияны тайгала орууларга ажылаар талазы-биле совет делгетени Делде ажытканы (4 арым).

Чүс-муңчу чолаачыларның чарыжын улам калбартыр

Коммунист партияның XX съездинде алдар болдурган социалист чарыжын ажалгыйшың бугу адырларында калбарган. Автомашина-биле капитал септеге чокка чүс муң километр эртер дөң чарыш бугу улустуң социалист чарыжының кезе болуп, автомобиль транспортунда делгеретий хевирин алган. Чүс-муңчу чолаачыларның бо патриотчу шымчакшыны болза, автомашиналарның септелгелер арасында доктаатылган норманы ажыр күсөдир дөң мурнакты чолаачыларның эгелекчи социалист чарыжының түнелдиге төртүнгөн.

Күш-ажылды рационалды оргнастаан база иштик куралдарынын мобилистаан турган, чүс-муңчу чолаачылар автотранспортту кол фондурларын чугула кезе — автомашиналарны бедик бугуруткучту эдилериниң үдөгөр-чизеңи жүдүскенер. Маңадышкынынын ортумак болган капитал септегеге чедир доктаатылган норманы чүс-муңчуларның ажыр күсөдир чүс муң километр автотранспортту кол фондурларын чугула кезе — автомашиналарны бедик бугуруткучту эдилериниң үдөгөр-чизеңи жүдүскенер. Маңадышкынынын ортумак болган капитал септегеге чедир доктаатылган норманы чүс-муңчуларның ажыр күсөдир чүс муң километр автотранспортту кол фондурларын чугула кезе — автомашиналарны бедик бугуруткучту эдилериниң үдөгөр-чизеңи жүдүскенер.

Чүс-муңчу чолаачылар боттарының мотак чок, үдөгөрлү күш-ажыл-биле автомашинага камыж болурунун дешилгелер нормаларын ажылдап кылырчыга болган негедеринде ботту аргаларын тургусуванер. Чүс-муңчуларның бо шимчакшыны болза, бугуруткучту технологияны сайгаргайлыгы-биле, автомашиналарны эдилериниң камналгалыг көргүзүлгелерин чедип алыры-биле болган автомашина бүрүткөгө ажылды болган планнашкы иш база үдөгөр тургузары-биле камыж болувайт.

Мурнакты чолаачыларның ол патриотчу эгелекчи бистиң областың автотранспорт коллективтеринде иңг деткичи өң турар болган массалык характерлик болу берген. Чүс болган иңг чүс муң километр капитал септеге чокка эртер дөң күдөөлгөн алган чолаачыларның санын 300 кижн ашканы бо дугайын быдыраат. Чүс-муңчуларның чарыжы төп автобазаның транспорт контролында үре-түнедиге чоруп турар.

Төп автобазда 29 чолаачылар чүс муң болган өң-даз хей километр автомашина-биле капитал септеге чокка эртерин чүдөөлгөн, оңу 140 муң километр чедирген. Септелгелер арасын узатканың болган камналгалык чурумун шимчак сагааның түнелдиге ол Пиличүк күрүнеге 37 муң ажыг рублдин камналгалык бөрийн хандырган. Бо үенги иштиңде ол 4 тонна 500 килограмм кывар-чүдүлү камналган. Чолаачы эш Чистаков ЗИС-150 деп маршалыг автомашина-биле 180 муң километр капитал септеге чокка эртерген, күрүнеге хей камналгалы берген. Коммунист партияның XX съездинде алдар кылдыр ол санын 200 муңга чедирген эш Чистаков күдөөлгөн, эрстиңг ажылдап турар.

Чүс-муңчуларның социалист чарыжы иңг чүс-муңчу чолаачыларны төртүндүргөн. Бистиң чолаачы иңг чүс-муңчуларның санын бир дугайында эртер чылын обла-плетробюро автотранспорт контролының чолаачыны Федор Бовалде ажыткан. Оң үдөгөр-чизеңи хей-хей чолаачылар делгеткен. Областың харылзаа эртеледигиниң АТБ-зының чолаачыны эш Павлов иңг чүс-муң километр капитал септеге чокка эртерген. №1 чүб АТБ-зының чолаачыны эш Эвон капитал септеге чокка иңг чүс муң километр маңадышкыны чокку хүнерде доозар деп турар. Чүс болган иңг чүс муңчу чолаачыларның бо шышап бедик көргүзүлгелерин оң-оңу-биле көргүзүп болур.

Ол көргүзүлгелер мурнакты чолаачылар камыттың мурнуңда автотранспортка Агаар-биле аргыжарынын дугайында совет-югослав дугуржулганы күштүг болдуруп бадылааны Совет Социалист Республикаларынын Эвилелиниң Чазы-биле Югославияның Федеративтик Улус Республикасынын Чазаның арасында агаар-биле аргыжарынын дугайында 1955 жылдың сентябрь 3-те Москвага ат салдырган дугуржулганы СССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң кырип келгенин Бугулар СССР-ниң Дээди Советиниң Президиуму 1955 жылдың ноябрь 28-теги Чарымы-биле күштүг болдуруп бадылаан.

Област СОВЕДИНИҢ ДЕПУТАТТАРЫНГА ДЫҢНАДЫГ Ажылчы чоннар депутаттарының област Советиниң (дөртөг чымыжының) дөрткү сессиянын 1955 жылдың декабрь 20-де эртерлер. Ажылчы чоннар депутаттарынын област Советиниң куусому.

Саанчы М. Сафронованың күш-ажылчы чедишкени Ленинград областың Кингисеп районуң «Ымыл сымды» колхозунуң саанчы Мария Кузьминича Сафронова болуңуң ажылдап эгелекчи дөң жижил-он килограмм сүтү саап алган. Сөөлүг чылда эш Сафронова болуңуң бөдүк инектеринден сүтүң ортумак саалдамың өзериң 736 килограмм болдурган, ол инек-терин бирөөндөн 3436 килограмм сүтү алган. Сурагалы саанчы Бүгү-эвилелиң көдө ажыл-агый делгеткенине ийи катан кирешкен. БИАД-тың Кол комитеди эш Сафронованың делгеткенин улуг алдын медаль-биле болган радиопреник-биле маңаан. (СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Колхозчу чылгычылар

Улуг-Хем районда «Партияның XIX съездин» колхозтуң чылгычыны эш Девелдей, оң дузалачыны эш Седиң-оол олар иштиңиң малын эстүрер херекке асеткидигин илередиң турар. Чылгычыга беш чыл ажылдап турарынын дугуржууда оларның бугуруу-биле харама каражын чадгыс-даа таварылгазы болзаан.

Мад эстүрериниң херектеге кымысак күш-ажылы дөң колхоз баштаар чери эртер чылын оларга 1—1 кулунарын немеде төлөгөрө тывыскан. Бо чылын төртүр 100 бо бүрүткүлдө-не 85 кулунар алдырын күдөөлгөн, херек кырында олар 95 кулунарын доруктуруп эстүргөн. Эш Девелдейниң өөр чылгыш тылдик байы-даа үенде семж болуп турар. Ол болза, чылгы семжиргелен болган кымыл ордаралышкынынын ийи оргнастаан, иштиңдик өңүлгөлдү дөң ак-сеткидиг күш-ажылы херекчелер турар.

Монк-биле кады эштер Девелдей, Седиң-оол олар политбюлиниң бедиринге чүткүлдүг, чыгыткан солунарында делгетке амгы байдалды, чуртта мурнакты дуржулгаларын үргүлүг танымал турар. Зоветеринарияның талазы-биле бөдүң билгилерин шимчакшы алдырыңа олар колхозта зоотехник болган мал эмчи-биле быжыг харылзаалыг.

Нийити хуралга

Тес-Хем районунуң Сталин аттыг колхозунуң чыл дугуржууда ажыл-агый түдөөлгөндүгү дугайында колхоз баштаар чериниң даргазы эш Доруктуруп илеткелди колхозчулар нийити хуралында дыңдаанар. Иштиңдик мал ажылы хөжүдөрүнүң планын колхоз 102,5 хуу, сүт саалдамын планын 120 хуу күтүскенине илеткелчи делгеткен.

Саанчы Ямаа-Саар болуңа быжылган инек бүрүткүдөн 832 литр сүтү сагган, күш-хүнуңүң немеде төлөгөрөгө 520 литр сүтү алган. Хойжаар Санчы, Ногачы, Былазай олар боттарынын ажал турар хойларынын бүгү төртүңгөн курганарын чидириг чокка эстүргөн. Оларның каймың-даа күш-хүнуңүң немеде төлөгөрөгө 4—4 хурагаларын алганар. Колхозчулар СЭБ-ниң XX съездинде чедишкенин ужуражыр дөң, марачычуларын кыйгырын делгеткен, сүт саалдынын көүдүриг, малы менди кыш ажыраар дөң социалист чарыштын чаа хүдөөлгөлөрүн алганар.

Быштагаларда

Улуг-Хем районунуң Сталин аттыг колхозу кымыа удуз белеткел ажылын чедишкенин чоруткан, ноябрь 25-тен эгеле малын кыштагалаткан. 1842 анай, хураганарын эштер Б. Саанчы, С. Хуурак, Д. Санч болган Б. Оюлак, 1088 хой, өшкүңү эштер Б. Чындаа, К. Шойдар, К. Османай эки дертанган кажааларың, 4 кезек кыштагаларда ашпаганар.

Колхозтуң улуг чылгычыны эш С. Чамзырынын улугтулазы-биле эштер К. Саидан-оол, С. Борба-оол олар 377 баш чылгычын Буура-Белдиге ордарадыш турар. Ол ийиш 415 баш инектерин дөрт кезек чедип кыштагалаткан.

Кымыл районунуң «Бай-Булуз» көдөзө ажыл-агый артези 8700 ажыг хой, өшкүңү эки өштүг, кара сугларын Чаргыда болган Сугууг-Хемде 7 кезек чедип кыштагалаткан. Кыштагаларда мал кажаалар-биле хандырылган болган малдын күш-дөгөлү эки.

Төрөөн колхозунга

Танды районда Жданов аттыг колхозтуң эңчилери Сарыг-оол, Кызыл-оол, Сапыс оларның бирөө-биле 500 чедип диниң болган бөрү база еске-даа анарын өлүргөн. Тывыжын төрөөн колхозунга киргенер, олар катап ийиги үнүшкү-биле андан чорупканар. Дарааныңда келген болган аңчылар Серб, Биче-оол, Базай болган өскелер-даа керөөдүг хүдөөлгөлөрүн база ажыр күтүскенер. Тывышка мергезеңи аңчылар сеонуну чеп ажылап, улам-на хей ортуганы кириринең кымыаан илередиң турар.

Радиождулга

Өвүр районунуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчулары район төү-биле колхозчу суур арасында 4 километр хире черге радио дамчыдылганынын шугуму боттарының күжү-биле кылын алганар. Ам колхозчуларның байжынарында радио точкаларын кириркенен. Ичанган «Коммунизмче орук» көдөзө ажыл-агый артелиниң кижигүннери Москвадан болган Кызыл хоорайдын радио дамчыдылгалык дыңнап турар апарган. Ол болза, совет Тываның көдөзө черлериниң амдыралыгыче радиоңуң улам-на сиңилгич кирип турарын херекчелер турар.

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтуң Бирмада чоруп турары

Бирма Эвилелиниң Президентизине болган шайлага

РАНГУН. (СЭТА-ның тускай норр.). Бирмада вадан келген СССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң Даргазы Н. А. Булганина болган СССР-ниң Дээди Советиниң Президиум кижигүңү Н. С. Хрущевка алдар болдурган дүштеки шайлаганы Бирма Эвилелиниң президентин Ба У декабрь 1-ниң көкөзүндө президент ордуңуңа тургускан.

Шайлагата совет таладан Н. А. Булганин болган Н. С. Хрущевту Бирмада үдөп чоруп кижилер олуртуканар. Бирмада шайлагата Премьер-Министр У Ну баштадыр Бирма Эвилелиниң чазаның бүгү кижигүннери, Дээди судтуң кижигүннери, Бирма Эвилелиниң составында кырип турар күрүселериниң төлөгөлөрү олуртуканар. Аалчыларын арасында СССР-ниң Бирмада элчини А. Д. Шиборин болган еске-даа күрүселериниң Бирмада дипломаттыг төлө черлериниң баштыгыны бар болган. Шайлаганың сөөлүгүндө Бирма Эвилелиниң Президентин Ба У СССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң даргазы Ч. В. Ворошиловту, СССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң даргазы Н. А. Булганинны болган СССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң кижигүңү Н. С. Хрущевту дөң кундага вөдүргөн.

Мен бистиң чуртувуста келген Премьер Булганинга болган дөңгө Хрущевка чүгө болуңуң дугайтын адиминиң мурнуңдан эвес, харын Бирма Эвилелиниң чазаның болган узузунуң мурнуңдан өң-не ак-сеткилим-биле болган чүрөөниң ханымында байыр чедирип турар — деп президент чугаалаан. Президент болза, Премьер-Министр У Ну, оң кадыкы болган оларын үдөп чораян кижилер СССР-ге калгачкы өкөө-биле болган чүрөстүн ханымы-биле хүдөөлү алган дөң байырлаанын аалчыларга болган.

Оң сонда совет аалчылар Мурнуу-Чөөн Азияда буддистерниң көрүгү кылдыр болган Рангунда өң-не байтамыңгы төөгү тураскаалы—буdda шакынынын Швэ-Дагон деп бугуруң шалгалы алдын баштыг дугайыңче чорупканар. Ол дугайыңгө эдептиг чүс метр бедик суургалы ийи хуу херектеге болуңуң алдынан каан өң-биле херектедиге хоорайның кырында чайынынып турар. Ол дуган бедик тейиниң кырында ийи чарык муң чылдык туруп турар болган ийи катан немей тулуп, ескерти кымыл турган болза-даа, бөдүңүг бүрүңүг тускай хевирин шыкынаан. Аалчылар бедик чадаларын бирөөнөрү дугайыңгө сүр байкыче үнү, үстүкү кезөөдө алдын конустар (иштегер хопустар) тулуп үндүргүзгөн черлерин байлак шимделерлиг шөлчүптө-терин, долганар тулуп үндүргүзгөн, өң-не яны-бүрү хевирлерин болган хөңчөдөрлиг будда дүрүлгөрү-биле каастан каан бичи-бичи дуганчыгаштарын кичөөнөйлиг көрүп чораяннар.

Хүрөөниң улуг ламаларынын бирөөн

аалчыларын хүдөөлү алган, таймыбыр-лаашкыны кылган. Хүндүлүг аалчыларга белеткөөн шөлчүгөк келгенде Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин оларын, оларын үдөп чораян кижилерин болган парлалга төлөөлөчкелерин арасында дугайга барып чораяны-биле хөдөжөм бөсөдө болган. Швэ-Дагонун көргөніниң сонда аалчылар Рангунуң өске бир кыдында турар, бүгү делегейге тайбынын быжылгаарычы Бирмаиң буддистериниң чүткүлдүгө тураскаалы Премьер-Министр У Нууң инциденталы-биле 1952 жылда тулуп тургускан «Тайбынның дуганыңга» барып чораяннар.

Бүрүңүг сийл-биле алдын шимтегер хопустар хевирлиг кылдыр тулуп тургускан ол дуган-биле коза «Чатта Санга» деп адаар — 1954 жылдан бөөр Рангунда күштүг болуп турар буддистериниң VI улуг синодунга чокка чаа тулуп тургускан хурам кылдыр зал туруп турар. Иштиги кылдырыңы эки байлагыч болуп турар ол залды даштындан көргөп, болба-зыраткан аңаа даштар салып каан тей шышап кылдыр вөстөр болган өң-биле төөгү чугада будданын иштинден үнөшүзүзүска деп келген куу дөң куйнуң үдөгөр чедип болуп турар.

Ол тулугуң архитектуру — авторуңа үдеткен совет аалчылар ол «хуйнуң» ишти болган иңг кадалап турар будда шакын херекчелерин көргөнер. Рангунуң солун черлерин көргөніниң сонда Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев олар Премьер-Министр У Нуга, оң олар черинге барган, өң-биле беседаны кылганар. Беселета А. А. Громико, П. Н. Кузиниң, Д. Р. Расауов, З. Рахин-бабаева, СССР-ниң Бирма Эвилелиниң элчини А. Д. Шиборин олар олуртуканар.

Ужен мунчуларның бирөөзи ажылчы коллективиниң мурнуңа өчөт кылган

БЕЛЬЦЫ (Молда ССР). Бельцыны спирт заводунга коллективтин ийити хуралы болган, аңаа бо заводтуң эдөтөгө начальниги турган, Бельцы районунуң Ленин аттыг колхозунуң даргазы коммунист В. А. Гречков болуңуң ажылынын дугайында өчөт кылган. Колхозту мурнакты колхозтарын санынга кыяры дөң чаа дарга өзөөш өзө бергелерин ажыр өрткөн. Ол болуңуң ажылы аштыга тургузары болган күш-ажылды салгыга-чурумун быжырылдан эгелекчи. Чайын даргаңың саналы-биле колхозга урутлар асылган ажыткан — хуу бүрүдө 120—150 болган оң-даа хей болдокчу херекчелерин ажылга үңүп турар ашпаган. Хову тураларының иштиңикчи чөмөнчөлөгөн оргнастаан. Күш-ажылды салгыга-чуруму быжыккан.

Өң-не берге участок — мал ажылының фермаларычы баштаар чер болган партия оргнацияның 30 хире коммунистери болган комсомолчуларын чоруткан. Ногаан чөмпи тургусканынын ачымы-биле мал бүгү чайың иштиңде шыктың чөмө-биле албо-биле ап турган. В. А. Гречковтуң саналы-биле инектерге чылгы чайлаарыны кылган. Эртен чыл-биле дөң-нөргө сүт саалдамы 400 литр көүдүзгөн. Бо ам-даа четес деп Гречков чугаалап турар. Инектен сүт саалдамы ийи муң литр чедирер согулгалы малчыларынын мурнуңга баштаар чер тургускан. Оңу күсө-диринге бүгү байдалар тургустуған. Кууруруңны тараалын көзөп алган черлерде тараалыны, мал чыңыр сөкканын анык садгарың болган ыш куржакларын олуртуулар арасында тарымын ажыг-

таарыштырылган турар ужурут. Аян-чорукче үнүшкөөн, силер ам шак ол херекте бүдүрүп чорутур-дур силер деп президент чугаалаан.

Н. А. Булганинда Бирма Эвилелиниң Президентизиниң кадык дөңгөн, Бирмаиң болган Совет Эвилелиниң улустарынын арасында найралы болган кады ажыл-дажылгазы дөң харын кундаганы көдүргөн.

Н. А. Булганин Президентизине көргөп, оң чедирген байырының чылгыч болган найралдык сестери дөң болуңуң болган Н. С. Хрущевтуң кады олар-биле кады келген өңүдүренин мурнуңдан өрүп чедиргени илереткен. Рангунуң чурттакчыларын чылгыч өөрүңкү-биле хүдөөлү алган бистиң сеткилчиси кончүк өөрүңкү... Силерниң чуртуңар-биле, оң амдыралы-биле болган удузу-биле бөдүңүзү тымжың болуп болганымыска бис кончүк өөрүп тур бис деп Н. А. Булганин чугаалаан. Силерге бистиң келгенине болган харылзааны чугаалап болуп аргалык болганымыска бистиң чурттарымыстың арасында найралдык хуртлаарынын улам-на хөжүдөрү ол бооп болур. Бистиң арасында харылзаалар бидириң беш принциптерге үндөмчөлөгөн тургустунуң турар деп силер делгеткелдерин, тайбың кола-хөбөзү турарың оң принциптери тайбынны быжылгаарычы болган тайбың кады ажылдажышкынынын хөжүдөрүңче бүгү чүгө бистиң чурттарымыска дузадык болуп эвес, харын Азияга-даа, бүгү делегейге-даа тайбын болга дузадык болуп деп Н. А. Булганин чугаалаан.

Бистиң чурттарымыстың арасында найралдык быжылгаар болган кады ажылдажышкынынын хөжүдөр чорук чүгө бистиң улустарымыска дузадык болуп эвес, харын Азияга-даа, бүгү делегейге-даа тайбын болга дузадык болуп деп Н. А. Булганин чугаалаан.

Бирма таладан камталал министри У Ба Сөв, үдөтүр министри У Чоо Нейн, салгы министри У Рашид, черни националистарынын министри Такин Тин, Премьер-Министриниң секретари У Вин Хей, Бирма Эвилелиниң СССР-де элчини У Монг Он олар олуртуканнар. Олуртуканар Премьер-Министр У Нууң олуртуканын шайлаганың сөөлүдө эштер Хрущев биле Булганин болган оларын үдөп чоруп кижилер Хуанг (азы Рангун) хемде Рангунуң портунга барганнар. «Тиа» теллохонга олуруп, Премьер-Министр У Нуга үдөп алган, аалчылар хемни дургаар аян-чорук кылганар.

Рангун—Бирмаиң чугула далай порт. Чурттуң бүгү даштыкы салгы чүб-сарылгалынын дөрттүң үш кезең оңу таарып эртин турар. Далайдын 40 километр хире мракта турар Рангун порт 15 муң тонна чедир чыктың алган, сугга экиндирип чорутур судунону хүдөөлү ап шыдаар.

Порттуң дугайын аалчыларга чугаалап берип турган, рангун портту катан тургузуу турга бирма чазакка таваржыр апар мындг бергелерин Премьер-Министр У Ну база делгеткен. Оңу катан тургузары ам-даа доозулбаан, ичанган оңу бүрүн доозарынын тускай чеди чыл планы чөгаатылган.

Кол сүт өртөөлөгөн катан чедип келген, аалчылар порттуң начальнигине, теллохонту капиталыңга болган комардылгыч чагай аян-чорук дөң өөрүп чедиргени илереткен, олар-биле байыр-лажым чарылап, боттарынын турар черинге чедер бергенер.

Келжө Премьер-Министр У Ну Н. А. Булганинга болган Н. С. Хрущевка база оларын үдөп чорутур кижилерге алдар кылдыр шайлага тургускан. лаваның ачымы-биле силостуң ийи чыл кураларын тургускан, мал концентратың чөмөр-биле база хандырылган. Бистиң кылга чөгүрү ажылымыс ам-даа хей. Сугтарыламың омордартың калбарытың, чүс гектар ажыг сактар болган виторгад дөстөрүн олуртуп, прибалтикадан артыг усааламы мады экидилерин, бугуруткелерин оң-оң байжынарын тулары төдөйлөткөн. Заводтуң коллективин болуңуң төлөөлөчкелерин ажыл-чорудууганын чүдүлү деп берген болган электростанцияның леришкенин тургузуу бээр-биле ийи тускай артектелерин колхозка дузалачыры-биле чорутарын, нога болган чигир сөкканын сөөртүрү-биле автотранспортту үндүрү бөри шийтирелткен. (СЭТА).

Мал ажылын чер ажылының деңгелинге чедирер

(Каа-Хем районунун партия активинин хуралындан)

Бо чымды ноябрь 25-те Каа-Хем районунун партия активинин хуралы болуп эртен. Адаа 1955 ажыл-агый чылынын түндүгүндөгү болгаш районунун партия активинининиң орундарынын дугайында партия райкомунун МТС зонамынның талазы-биле секретари эш Шляевич илеткелчи динчан чугаалашкан.

Районунун колхозтары, машина-трактор станциясы ажыл-агый кырууларын эртен чыдааындан организастык болгаш эрте күсүдип шыдаан. Часкы тарыхта, дүктү ажалдады, күрүнге тараа дужалдады, кур болгаш курукан черлерин шпөгөдип алары дөн чергелик чер ажылынын талазы-биле чугула орундарга чедириникин шпигиттеринден. Оң-биле калы мал ажылында чымды чедиринкилер баз бар болган. Чижээ, малдың баш санын өстүрүшкнн күрүнө планын түзү аайы-биле күсүдиптен. «Сталинчы орук», «Ымыл тук» болгаш Ворошилов аттыг колхозтар сүт саздызынын талазы-биле оналдашы ажы күсүткенер.

Оң-биле калы чер болгаш мал ажылында улуг четпестер барын илеткелчи болгаш санаа бергенер илереткенер. Чер ажылынын кол көргүзү — келээ ажыл-агый култураларын дүжүтүү. Ичалдаж бо талазы-биле оналда күсүткөнөөн. Чижээ, колхозтар тараа култураларында 11,5 центер дүжүтү алыр планын турган, чүгө 10,4 центерин алган. Ол ышкаа картофель, кукуруза чергелик мал чечки култураларын дүжүтү база чымды болган.

Тараа култураларынның талазы-биле планын дүжүтү күсүдип шыдавай барганымыстың кол чыдаганы болза,

чамдык черлерге агротехниктиг частырылганын болдурганывыста — деп МТС-тиң кол агроному эш Гудков минип чугаалашкан. — Кур черлерин күтү-не болур кылдыр ажылдап каар узурлуг тургаш, ону чазын удуз ажылдап кылганымын бистин агротехниктиг частырымын болур деп оратор уламчылап чугаалашкан, оң харазы-биле Саргалдың кур черлеринден Ворошилов аттыг, «Октябрь 14 чымы» колхозтар чымды дүжүтүү алган.

Районунун колхозтарында үрезин үрүшкүнү чүрүп тургаа-даа, оң арыглаашкыны чорбай турарын, картофель болгаш поггаа култураларынның үрезинерин чедириникин илеткелчи болгаш санаа бергенер демделеп чугаалашкан.

Мал ажылында дыка улуг четпестер бар болуп турары актив хуралында илерөөн. Районунун колхозтары мал кыштагалдышымынга барык белеттел чок узурашканнар. Чижээ, МТС-тин элестри-биле кой кыргыны машинамы «Сталинчы орук» колхозга баргаш, элөөн хей өшкүлери оң-биле кырган, ол хирезинде-ле колхозта 200 ажыг кой кыргытымайып барган. Оон түндүгүндө колхоз бойдон дүк кыргып аларынын планын оналдашы күсүткөн.

Көздө политик-массалыг ажылда, ылаңгыг малчылар ортузунга политиктиг ажылда улуг четпестер барын хуралдын киржикчилери шүгүчүзөөнөр. Малчынар ортузунга лекция номчулаш, илеткелдер, беседалар, кино көргүзүлгөн кончүт ховар болуп турар. Ындыг турбуже, партия өте организастылары, партия райком, оон пропаганда болгаш агитация кылдын ол ажылды экижеринче утлашкан шпигиттеринг кемчелерин аздайп турар.

Партия активинин хуралы 1956 ажыл-агый чылынга чедириникин узурашкырычте утлашкан кемчелерин айтпш турар шпигиттерин хүзөп алган.

күчүлүг техника ажылдап турар, ажылдык кол хевирлери механизастыганган. Ындыг турбуже, мал ажылында, ылаңгыг фермаларда хей күш үнер ажылды механизастаары боттанмайп турар. Машина-трактор станциясы мал ажылында хей күш үнер ажылды механизастаарыне ам-даа утлашкан. Чижээ, «Октябрь 14 чымы» колхозтун сүт-бараан фермызынга хей күш үнер ажылды механизастаарын шпигиттерээр дугайында чугаа хей удаа болуп тургаа-даа, оң түндүгүндө чок болган.

Дүк кыргыдашы көздөгүдөр айттыг база-ла хей удаа көдүрүп турган. Иччалаажок МТС бо талазы-биле колхозтарга багай дулаашан. Чижээ, МТС-тин элестри-биле кой кыргыны машинамы «Сталинчы орук» колхозга баргаш, элөөн хей өшкүлери оң-биле кырган, ол хирезинде-ле колхозта 200 ажыг кой кыргытымайып барган. Оон түндүгүндө колхоз бойдон дүк кыргып аларынын планын оналдашы күсүткөн.

Көздө политик-массалыг ажылда, ылаңгыг малчылар ортузунга политиктиг ажылда улуг четпестер барын хуралдын киржикчилери шүгүчүзөөнөр. Малчынар ортузунга лекция номчулаш, илеткелдер, беседалар, кино көргүзүлгөн кончүт ховар болуп турар. Ындыг турбуже, партия өте организастылары, партия райком, оон пропаганда болгаш агитация кылдын ол ажылды экижеринче утлашкан шпигиттеринг кемчелерин аздайп турар.

Партия активинин хуралы 1956 ажыл-агый чылынга чедириникин узурашкырычте утлашкан кемчелерин айтпш турар шпигиттерин хүзөп алган.

Колхозтарда үрезин уруушкунунун медээзи

(1955 чымды ноябрь 30-де хуу-биле).

Районнар	Урдунган Урезин
1. Кызыл	116,4
2. Тес-Хем	113,7
3. Сүт-Хөл	107,9
4. Эриин	104,9
5. Бин-Хем	101,0
6. Барыын-Хемчик	96,8
7. Улу-Хем	95,5
8. Каа-Хем	92,5
9. Чөөн-Хемчик	92,0
10. Танды	89,9
11. Чаа-Хөл	81,2
12. Бай-Тайга	74,4
13. Өвүр	70,9
14. Тоду	—

МТС-терде тракторлар септелгенин чоруп турарынын медээзи

(1955 чымды ноябрь 30-де хуу-биле)

МТС-тер	Септелгнн тракторлар
1. Сарыг-Сеп	107,6
2. Балгазын	90,9
3. Бай-Тайга	84,6
4. Чаа-Хөл	71,4
5. Чадаана	64,0
6. Бай-Хаак	44,8
7. Шагаан-Арыг	38,4
8. Сүт-Хөл	26,6
9. Тес-Хем	26,0
10. Кызыл	26,0
11. Бин-Хем	19,2
12. Кызыл-Мажалык	10,5

Районга семнар

СЭКП-нин Эриин райкомга районда бүтү партия өте организастыларынын секретарларынын болгаш партия бөдүртеринин организастыларынын ийн конуштук семинарын эртерген.

Семинарын киржикчилери партия өте организастыларынын болгаш партия бөдүртеринин өтөт-сонгулдамыг хуралдын түндүгүндөгү холбаштыр моюн сонгаары орундарын чугаалашып, партия-организасты болгаш партия-политиктиг ажылдарын дүжүтүлгөн солушканынар.

Коммунистерин шүгүчүлөгдү саналдарын күсүдөшкн организастаарынның практиктиг айттыргаларын олар чугаалашканынар.

К. ШОМБУН.

Совхозта мал ажылы

«УТКА-нын 25 чымы» совхоз СЭКП Төн Комитетинин январь Пленумунун шпигиттерин боттадырбашаан, бо чымы мал ажылынын талазы-биле баче өвөс көргүзүлдүгү болган. Совхозтун мыйыстыг бола малы паанга удуз 9 хуу, шүр малы 5 хуу, хаванын 30 хуу өздүгелг болган, оон продуктуу эртен чыдардан база ыракта болгаш.

1954 чымда совхоз инкент ортума-биле 600 хире литр сүт алган, а бо чымын 1200 литрге бөдөөн. Чамдык саанчылар чижээ, С. Адамаа 1660, А. Бандан 1622, Д. Иппер-оол 1509 литрин саггааннар. Ол ышкаа кой бүрүтүндөн ортума-биле 3,2 килограмм, а чамдык Д. Эвен-оол база оонда өскелеринг кодан хойларынң бирөөндөн-не 3,4 килограмм дүк алган.

Австрия-биле күрүнө керээзинге каттыжып киргенинниң дугайында документилерин кадагалалары-биле ССРЭ-нин чазаланга Югославиянын Федеративтиг Улус Республиказынын дужаап бергени

1955 чымды ноябрь 28-те ССРЭ-нин Даштыкы Херектер Министерствозунга даштыкы херектер министринин ораалачылы В. С. Семенов хаммаарышпас болгаш демократтиг Австрияны катап тургузар дугайында күрүнө керээзинин киржикчиси болган.

Документини кадагалалга дужаап турда олурүшканыр: совет таладан — ССРЭ-нин ДХМ-ниң 5-ки европа кылдынын эргелекчиининг хүдөөгени күсүдөн турар В. Ф. Николаев, керээ-эргелер кылдынын эргелекчиининг ораалачылы Г. Е. Вилков, В. Н. Настепневский, В. А. Брыкин; югослав таладан — ЮФУР-нун ССРЭ-де элчин чериниң министр-чөвүзөчиси Б. Осолнич, элчин чериниң чөвүзөчиси Ф. Бабич, элчин чериниң секретари Я. Ыликова.

(СЭТА).

Инициативаны болгаш организастыг ажылды күштелдирер

Култура-чырымдышкын албан черлериниң ажылы көздө култура амдыларында кескү черин эөпөп турар. Чоннуң хүн бүрү өзү турар културагун негелдени хандырыгына култура-чырымдышкын албан черлериниң роль дыка улуг. Оон-биле холбаштыр Тес-Хем районда клубтарын, библиотекаларын, киле үндүр черлерин болгаш өске-даа култура-чырымдышкын черлеринг четкени калбарган.

сепди, беш айларда кино көргүсөөнндөн кирген акшаны бешин дужаашаан.

Чоннуң културагун негелдени хандыры даш шпигиттеринин инициативаны үндүрүп, иденкелгит ажылдап турар амды-дакчылар база өзү турар. Ленин аттыг колхозта кинохранили эш Тага болудун ол ажылды кызымаккай чоруп көргүзүп турары-биле областыг култура эргелекчиин хүндүлүг бижик-биле шапталган. Ол ышкаа ажылды чоннариниң ортузунга ном тардылашкн районунг ном салдынын эргелекчиси эш Горина өкч организастап турар.

Районда култура-чырымдышкын албан черлериниң ажылында четпестерин бир кол чыдаганы районунг култура кылдынын (эргелекчиси эш Эртине) үндүрүлгөнү чептеп, инициатива чок ажылдап турары болгаш. Эш Эртине көздө черлерде култура-чырымдышкын ажылынын байдалын хамылы-биле билбес, ол черлерге барбайн, чүгө медөөр чымыр-биле кызымаралатынын турар. Ол килде бижик билбес болгаш бижикте билир чорүтүп узуткаарычте чогуур кичөөгөй салбайн турар. Районда култура-чырымдышкын албан черлеринде областыг култура эргелекчиден хаммаар-жыр негелдери оң черин мурнуга шындымын-биле тургуспайн турар.

Чамдык амды-дакчылар ычтаар кызымаккай ажылдап турганда, култура-чырымдышкын амды-дакчыларынң бир чамдыкы куду деннелгит амдылар турар кончүт хомудангыт. Самагалдада районунг култура бажыны бүтү районунг култура-чырымдышкын черлеринге үлгер-чижек көргүзөр узурат турган-ла, болудун амдыны чогуур негелдери чедир тургузуп шыдавайн турар. Уран-чүтү бөдүмү тургустунган-даа болза, мында суурнуң аныктарында болгаш интеллектуалдык өвөөш кижилерин хандыткан база чүгө район төвүнге мында хаяа көргүзүлгөн кылпш турар. Оон ындай ол бөдүм түмө дыга концерт организаставайн турар.

Бо чижестер болза, районда култура-чырымдышкын албан черлериниң ажылында чүгө чамдык чижестер-дир.

Ленин аттыг, Калинин аттыг колхозтарда болгаш Устүү-Шынаа клубтар багай амдылар турар. Ленин аттыг колхозта клуб эргелекчиси эш Мындыра амдыны калган, калың-даа чөпшөөр чокка андап чоруткан. Ол болза, херек кырында протга болуп турар. Шуурманта турум кинонунг механизми эш Олар болудунг хүдөөгелгит ажылын багай күт-

Бирин эртем өзү-биле шын билш алырынга шуут удуз.

«Эртем-атеистиг пропагандады чоннуң ортузунда чорудуп турарында частыргаларын дугайында» тускай доктаамды СЭКП Төн Комитети 1954 чымды ноябрь 10-да хүзөп алган, шажынын эртемге улуг характерин тодаргай демделгөн. Эртем болза, амдылардын балтыкааны фактыларга болгаш дүжүтүлгөндө дайыган, а шажын дөргө, үндөш чок хоозун мугулай боталдарга дайнып алган, амдыны чоннаринг меделерин төөрдөп хоронап турар. Иччанга бистиг Коммунист партиямын шажынга удуз эртем-атеистиг пропагандады болудунг идеолоттуг амдынын он чугула участого кылдыр санап келген болгаш санап турар. Илаңгыг партиянын VIII, X, XII, XVI, XVII съездилери шажынга удуз эртем-атеистиг пропагандады чоннуң ортузунга улам-на күштелдиргенин оңа кичөөгөйни угландырган.

1952 чымды октябрыда болган СЭКП-нин XIX съездин идеолоттуг амдыны чедир үнелөөс чорукка төнчүгү салырын бүтү партия организастыларындан негөөн. Партиянын съездининг бо негелдери эртем-атеистиг пропагандады бүрүн хаммаар-жыр турар.

Шажынга удуз эртем-атеистиг пропагандады чамдык черлерге комитетиниң түндүгүндө шажынын элементтер боттарынын хеделинниң амдыны чоннаринг коммунисттиг кичиинилегелиниң херөөгө хоралыг кылдыр ол черлерге иленкелжиткен турган. Оон уламшын чамдык черлерге эргиниң шажын «байырларын», чүдүгелерин арттырып, хүдөөгө барып дейлээр чорук көвүдөп болгаш анык салгачкылар шажынын саздары база элөөн күштөгелген турган. Хүдөөгө барып тейлээр, шажын «байырларынга» болгаш сүзүлгелдеринг киржир чорук бистиг областын чамдык районнарнынга база көвүдөп турган.

Коммунист партия чук ындай байдал-биле калган-даа өтпейн шыдаас болгаш шажынга удуз эртем-атеистиг про-

пагандады чоннуң ортузунга үндөшкн-биле экижерин бүтү партия организастыларында негөөн.

Шажынга удуз эртем-атеистиг пропагандады чоннуң ортузунга күштелдир дугайында айттырганы 1954 чымда бистиг парлагавыска («Прява», «Коммунист», «Партияная жизнь») кудурт үндүргөн соонда шажынга удуз пропагандады чоннуң ортузунга калбаргып талазы-биле тодаргай кемчелер алдыган. Оон-биле чегелестер, шажынга удуз эртем-атеистиг пропагандады чамдык черлерге чорударда хамдыкымыннар болудунг, чүдүгелгит кижилеринг сөткөл-салгыжыга дорамчылаарын таварыштыр бөөр фактылар тургулаан.

СЭКП Төн Комитети илңгит хамдыкымыннар чөгуур үзгөндө илереткеш, шажынга удуз пропагандады чорударда хамдыкымыннар болдурбашып бүтү партия организастыларындан негөөн, идеолоттуг амдыны бо чугула участогунга белик мержемадиг тускай эртемчилерин калба-биле киршпигтерин сүксөзөн.

Бистиг чуртувууста чүдүп чорур хаммаарынын кол нуруузу чуртунг амдыларынга иденкелгит киржип турар болгаш Төрөөн чуртунг мурнуга боттарынын хаммааты хүдөөгелерин ак-сеткалыг күсүдип турарлар. Оларын ортузунга суртаал амдыны чорударда кичөөгөйгит болгаш эөдкө болур чорук эргөөк чугула. Ургүдүлгүн доктаамал, эртемге үндөшкөн, дүңг чижестер-биле бүтүрүлдүп турар суртаал амды болза, эргиниң шажын чүдүгелгит төөрошкннерден кижилеринг хосталырынга дулашар.

Шажынга удуз эртем-атеистиг пропагандады чоннуң ортузунга чорударда бойдушта болгаш кижилеринг бөлүшкүнурын, амдыны чер кырынга амдыларын болгаш кижиниң тыныгыны мында база «астрономияны, биологияны, физиканы, химияны болгаш өске-даа эртемчилеринг тодаргай балтыкаанын» дугайында лекцияларын, беседаларын, тайлыбырларын калбаргыры чугула.

(Уланчымы 4-ну арнын)

Профөвилел организациязынын өтөт-сонгулдамыг хуралы

Чаа-Хөл МТС-тин профөвилел организациязынын өтөт-сонгулдамыг хуралы профөвилел кемчелерининг иденкелгит киржилгөн-биле, шүгүчүлөгдиг болгаш бөт-шүгүчүлөгдиг демдө-биле организастыг база бедиң идеялыг демнеге эртен.

МТС-тин профөвилел организациязы көздө ажыл-агыйны улам хөгөдөр дугайында партиянын болгаш чалактын шпигиттерин амдыларга боттадырар дөш демиселге идеялыг киржип, коллективтиг амдыны, албан хандыларынның ортузунга социалтиг чарышты калбаргып турарын хурал демделгэн.

Бо көздө ажыл-агый чылында МТС-те чаа-чаа муракчы механизастор илерөөн. Комбайнерлерден Татарский, Шавер, Брилов, трактористерден Сотнам, Шешей-оол, трактор бригадаларынның бригадирлери Чылбаа, Сапченко олар бо чылын социалтиг чарышты муракчылар болгаштар.

МТС-те күш-ажылдыг чуруму болгаш организастыкы улам-на илңгит турар. Оон ажылында районга часкы болгаш күсүк хову амдылар чедириникин эртен. Ол амдыларга профөвилел организациязы (даргазы эш Ремеников) база-ла организастык рольтуг болган.

Оон-биле чегелестир МТС-тин профөвилел комитетининг амдыны негелдени чөгуур деннелин ам-даа ыракта чептес хандырып турарын профөвилел кемчелерини шындыг шүгүчүлөгдөөнөр.

Механизаторларын бүдүрүлгө планын күсүдиргиче, күш-ажылдыг чурумун быктылаарычте болгаш социалтиг чарышты калбаргырычте мобилизаастар, амды-дакчыларын профөвилелдиг хүрөөлөнгө кирир болгаш оларын ортузунга

социалтиг чарышты калбаргып, бүдүрүлгө хуралдарын чымдырар, шпигиттерин күсүдөшкн организастар, эгелекчи саналдарын деткирип, муракчыларын дуруулашкн негелдери, күш-ажылдыг байдалын экижерде, амды-дакчыларын чуртаалга-амдыларын хандырылганын экижерде, оларын културалуг негелдери хандырар талазы-биле амдыларын профөвилел организациязы ыракта-ла чедир сонуургавай турган.

МТС коллективинде 220 ажыг амдыны, албан хандылар бар. Оларын илңгит чүгө 105 кижилер профөвилел кемчелерин. Иччалаага профөвилелдиг 54 кемчелерининг илңгити дандырып 3—6 айлар дүжүтүндө хавырттымааны илерөөн. 10 ажыг кемчелерин бүдүн чылда кемчелер дандырып тывээшөөн. Оларын арамында Түртүй-оол, Сотнам, Попов болган оон-да өскелер бар. Учетка турган 21 кемчелеринг кайнаар барганы белгилемес болуп турар.

Өтөтүү үзгүн дүжүтүндө профөвилел кемчелерининг илңгити хурал чүгө чамдык катан болган. Бүдүрүлгө хуралдарын чамдык-даа катан чымдырбаан. Механизаторлар социалтиг чарыштыг бедилен хүдөөгелерин ап туралар, иччала-даа оң түндүгүндө профөвилел комитети өкч сонуургавай келген.

Администрация амдылактарын амды телөвиринг чөгуур үзгөндө телөвир турган. Амды телөвирин кылганын барындайлап телөвир ам-даа сагытымайып турар. Күш-ажылдыг амды чок чорун экижерде талазы-биле амдылар коюкка чоруттуган. МТС-те арыг-шөвиринг байдалы багай тургустунган. Чуртаалга бажынары чедириникин турар, механизаторлардан 10 ажыг кижиниң чуртаалга ба-

жынары чок. Чуртаалга бажынарын капитал септелгелеринг көрдүгөн 80 муң ажыг рубльдин чүгө 11 муңу амды-дакчыларга оттулар мый белеттенишөөн. Чуртаалга бажынарында элестри болгаш радио точкаларын киргелерне дирекция чери болгаш профөвилел организациязы кичөөгөй салбаан.

СЭКП райкомунун МТС зонамынң талазы-биле секретари эш Ондар-оол, инструктор эш Стундуй, профөком даргазы эш Ремеников, МТС-тин парторганизастыг секретари эш Чүргүй-оол олар механизаторларын чуртаалга, амдылар турар черлеринг ховар барын, оларын ортузунга масса-политиктиг амдыны экижерде илңгит туралар.

МТС-те арагалаар, ажыл шагы үер чоруктуг фактылары ам-даа чытөөн. Чижээ, туудг техник эш Лемиринг үргүчү арагалаар, амдыга экижер берип, багай амдылар турар. Ындыг чурум чок чоруктуг фактылары болза, амды-дакчылар ортузунга кижилеринг амдыларын куду деннелде тургустунганын дугайын хедерчелчип турар.

МТС-тин техниканы ам-даа долугу-биле амдылаштырмай турар. Мында 10 ажыг эгетомашиналарын чүгө 2-и амдылар турар. Областыг көздө ажыл-агый эргелекчи МТС-тин чамдык чугула делегелерин хандырып келген. Артык кезектеринг чөгуу харазы-биле чамдык тракторлар болгаш комбайннар амды чок тургулаан.

Илерөөн четпестерин узуткаар талазы-биле тодаргай кемчелерин айткан шпигиттерин профөвилел организастыкын өтөт-сонгулдамыг хурал хүдөөп алган.

Н. ЛОПСАН.

Эртем-атеистиг пропаганданы калбаргып

Хей националдыг совет күрүнениң амдычы чоннары боттарынга чүгө политиктиг хосталганы чазалан алган өвөс, харын байлавыг болгаш културалуг чуртаалганы тургузуп алганынар.

Совет хаммаарынын амдылар, дыштан, өрөрин база назылап кыранда дулашкыч-хандырылганы алыр эргелерин совет конституцияда хоойлуудуп билгөөн. Бүтү хаммаарынын оларын расказыла, националдыг, эр болгаш хөрөөштинден, чүдүгелден база өске-даа байдаларында хаммаарыга чокка булууга дең эргеп бирле дугаарында бистиг чуртувууса боттанган.

Совет хаммаарынын эргелеринг болгаш хосталгаларын бирөөн болза, чүдүгелден хосту болур. Чүдүгелден хосту деп чүр дөргө, совет хаммаарынын илңгити кым-даа бол, бир өвөш шажында чүдүгүн күзөөр болза, ол кижилеринг даа шажыга хосту-биле чүдүп болур. Совет хаммаарынын шажында чүдүп болурун болгаш шажынга удуз пропагандады чорудуп болурун хосту эрген ССРЭ-нин конституциясында билгөөн.

Октябрьдин социалтиг Улу революциямыга чедир бистиг чуртувууса чүдүгелден хосту чоруп турбаан. Иччаарда Христиан-православтыг шажын чуртка териндикти шажын болуп, малчүкү алгыларга — капиталистерге, помещиктерге болгаш оларын илңгитергизип ыл болур хаан чазакка бараан болуп турган. Малчүкү алгылар болгаш оларын камгалдыкты хаан чазак болза, христиан-православтыг шажыны дөдү териндикти шажын кылдыр санапшашан, ол шажынга чүдүгүн калбаргып, а өске шажынара, чижээ буддистиг, (ламачы) болгаш муслыман шажынара чүдүгүн кызымарлап, ол шажынара чүдөөн кижилерин каржыны-биле буруудайн турган.

«Илңгитергизип социалтиг Улу революциямын чылгелден-биле холбаштыр

риден кижилеринг хосталырынга эрганы берген.

Шажын дөргө, өртемчейин эртем өзү-биле өвөс, а өртемге удулашкытыр, шын өвөс, сүр соора меге тайлыбырлап турарын марксизм-ленинизм көргүсөөн. Иччанга шажын болза, өртемчейин материалист эртем өзү-биле көргүлө шуут удуз болуп келген болгаш удуз болуп турар. Шажынын өртемге дөмөжөкчир бичин-даа чүвөш чок. Калган кижилеринг бөдүргүчү күштерин болудун хөгжүдөшкн талазы-биле өй-не чамды турган үдө, калган кижилер болгаш-биле, оон кончүт чыгаар болушкунунар-биле демселеп шыдаас турган ындай үдө шажын тывылган.

Калган бүдүргүч күштер сайзырап келгенде бойдуштуг чыгаар болушкунунарнын кижилерге айымын элөөн

